Çalışmada onarıcı adalet kavramının uygulamaları olan mağdur-fail arabuluculuğu, aile-grup müzakeresi, uzlaşma çemberleri ve onarıcı adalet kurullarının genel olarak özellikleri ve mahkeme yönlendirmeli arabuluculuk sürecinin amaçları, işleyişi ve sürecin sonuçlandırılması hakkında bilgi verilerek ülkemizde ceza arabuluculuğunun işleyişi detaylı bir şekilde işlenmiştir.

GİRİŞ

Bu çalışmada alternatif uyuşmazlık çözümü yöntemlerinin yetişkin ve çocuk suçlular açısından uygulanmasına değinilecektir. Ana konu ceza hukukunda uzlaşma olmakla beraber, suçtan zarar gören aile gruplarının rehabilitasyonuna yönelik müzakereler (family group conferencing), fail-mağdur arabuluculuğu, uzlaşma çemberleri adı verilen (sentencing circles) ve rehabilite kurulları gibi onarıcı adalet uygulamalarına kısaca değinilecektir.

Son bölümde ise Türk ceza hukuku açısından uzlaştırma kavramı incelenerek CMK ve diğer yasal düzenlemeler hakkında bilgi verilecektir.

BİRİNCİ BÖLÜM

CEZA HUKUKUNDA UZLAŞMA VE UYGULAMALARI

A.□□□□ Genel Olarak

Ceza Muhakemesi Hukukunda, mağdurların haklarının korunması ve suç faillerinin topluma kazandırılması amacıyla ortaya çıkan mağdur fail uzlaştırması, dünyada hızla gelişmiştir. Uzlaştırma (arabuluculuk), geleneksel ceza yargılamasını tamamlayan, esnek ve sorun çözücü bir seçenektir. Belirli suçlarda uzlaştırma programları, Kuzey Amerika'da ve Avrupa'nın birçok ülkesinde oluşturulmuştur.

Ceza hukukunda uzlaşma, hukuk davalarındaki uzlaşma yollarından farklılıklar göstermektedir. Uzlaşma açısından gerekli olan temel öğeler aynı olsa da (örneğin gizlilik, arabulucunun tarafsızlığı vb…) bazı farklılıklar mevcuttur. Özel hukuk arabuluculuğu genellikle hukuki açıdan eğitim almış arabulucular tarafından veya avukat ya da emekli hâkimlerin yardımcı arabuluculuğuyla gerçekleştirilmekte olup daha çok uzlaşma odaklıdır. Ceza uzlaşmasında ise asıl amaç tarafları uzlaştırmaktan çok suça konu fiilin yol açtığı zararların her iki taraf açısından giderilmesi ve failin işlediği suçu kabullenerek suçun zararını ortadan kaldırma sürecine aktif olarak katılabilmesini sağlamaktır [1].

Hukuk davalarında tarafların çatışmaya katkıda bulunacak bir şekilde yarışma içinde oldukları ve menfaatlerini en üst seviyede korumaya çalıştıkları görülmektedir. Buna karşılık ceza davalarında ise suç ve suçun işlenmesindeki unsurlar irdelenerek her iki tarafın manevi açıdan rehabilitasyonu amaçlanır.

Alternatif uyuşmazlık çözüm uzlaştırma (conciliation), ceza adaleti sistemlerinde her geçen gün daha da önem kazanmakta, "hapis cezasına ve kovuşturmaya karşı geliştirilen alternatiflerden biri olarak " giderek daha fazla uygulanmaktadır. Örneğin, Uluslararası Savcılar Birliği'nin, savcıların ceza yargılamasındaki işlevlerine yönelik olarak belirlediği ilkeler arasında, sanık ve mağdurların haklarına saygı göstererek, kovuşturmadan vazgeçilmesi veya ceza uyuşmazlıklarının yargı sisteminin dışına taşınması için gerekli çabanın gösterilmesi yer almaktadır. Bu amaçla devletlere, mahkemelerin aşırı iş yükünü hafifletmek ve tutuklama, dava açma ve hapis cezasının olumsuz sonuçlarından kaçınmak için değişik usulleri kabul etmeleri önerilmiştir. Bu kapsamda alınabilecek tedbirlerden en etkilisi de kuşkusuz uzlaştırmadır[2].

B.□□□ Onarıcı Adalet Kavramı (Restorative Justice)

Onarıcı adalet, "işlenen suçtan ötürü sadece mağdurun değil aynı zamanda toplumun da zarar gördüğü"anlayışına dayanmaktadır[3]. Onarıcı adalet sadece suçla ilgisi olan tarafların değil aynı zamanda suçla ilgisi olan kişilerin çevresinin, yargı organlarının ve toplumun birlikte çalışarak suç nedeniyle ortaya çıkan veya ileride ortaya çıkması muhtemel olumsuz etkilerin

ortadan kaldırılmasını amaçlayan kolektif bir süreçtir.

Onarıcı adaletin en önemli iki amacı failin suç teşkil eden eylemden dolayı sorumluluğu üstlenmesini ve mağdurun ihtiyaçlarının giderilmesini sağlamaktır. Klasik ceza hukuku anlayışının suçtan zarar gören mağdur karşısında faile çok sınırlı bir rol biçmesine karşılık olarak onarıcı adalet, suçu dört açıdan zarar meydana getiren deyim yerindeyse bir “yara” olarak görür. Bunlar:

a) Fail,

b) Bireyler arası ilişkiler,

c) Mağdur,

d) ve toplumdur.

Onarıcı adalet kavramının içinde barınan “adalet”ten kasıt klasik ceza hukuku anlayışındaki ceza adaleti değil, yukarıda belirtildiği gibi mağdurun manevi açıdan tatmini, failin işlediği suçtan ötürü ortaya çıkan travmaların yok edilmesini ve tekrar suç işlenmesinin önüne geçilmesini amaçlayan bir dizi eylemler bütünüdür[4].

Onarıcı adalet, mağdur fail ve devletin karşılıklı ilişkilerine dayanmaktadır. Böylece suça başka bir bakış açısı getirilmekte ve bu yolla devlete değil topluma veya mağdura verilen zararlara yoğunlaşılmaktadır. Diğer hukuk dallarındaki (örneğin;ticaret hukuku,idare hukuku,aile hukuku gibi) uzlaştırma türleri çoğunlukla uyuşmazlığın tarafları arasında “uzlaşma sağlamayı” amaçlarken,mağdur fail uzlaştırması öncelikle mağdurun yaralarının sarılması,failin sorumluluğunu üstlenmesi ve zararın giderimi temeline dayanır.Failin sorumluluğunu üstlenmesi failin ıslah edilmesinden daha önce gelir[5].

C.□□□ Mağdur – Fail Arabuluculuğu (MFA)

1. Genel Olarak

Onarıcı adalet anlayışının uygulamada en çok rastlanan görünümü mağdur-fail arabuluculuğudur. Mağdur-fail arabuluculuğu ile tarafların güvenli bir ortamda bir araya gelmesini sağlanarak her iki tarafın karşısındakinin durumunu anlaması amaçlanır. Mağdur açısından incelendiğinde, arabuluculuk süreci ile mağdur, failin suçtan dolayı ne hissettiğini, suçun kendisini nasıl etkilediğini öğrenebilecek aynı zamanda failin suç teşkil eden fiillerinden dolayı sorumluluklarını üstlenmesini sağlayacaktır.

Mağdur fail uzlaştırması, onarıcı adalet (restorative justice) adıyla bilinen akımın en eski, en gelişmiş ve en çok uygulanan yönüdür. Onarıcı adalet anlayışı, suçtan zarar görenlerin, mağdur olan kişi ya da toplulukların, ailelerin ve faillerin, adalet sistemine aktif olarak katılımını teşvik eder. Bu katılım, failin sebep olduğu maddi ve manevi zararı gidermek için çaba göstermesi suretiyle gerçekleşir[6].

Mağdur ve fail yüz yüze bir toplantıda buluşur, duygu ve düşüncelerini birbirlerine doğrudan açıklar ve olayla ilgili yeni bir bakış açısı ortaya koyabilirlerse, arabuluculuk süreci büyük olasılıkla amacına ulaşacaktır. Eğitimli bir arabulucunun yardımıyla taraflar anlaşmaya varabilir. Arabulucu çoğunlukla uzlaşma müzakerelerinden önce taraflarla görüşüp onları müzakere sürecine hazırlayarak mağdurun faille karşılaştığında tekrar mağdur olmasını engelleyip, failin suç teşkil eden fiilinden dolayı sorumluluğunu kabul etmesini ve mağdurla buluşma isteğinde samimi olmasını amaçlar[7]. Uzlaştırmaya hazırlık aşamasında yerine getirilmesi gereken üç temel görev vardır:

· Faile, uzlaştırmanın mahiyetinin anlatılması ve failin uzlaştırma müzakerelerine katılması için hazırlanması,

· Mağdurun uzlaştırmaya katılmaya rıza göstermesi ve uzlaştırma müzakerelerine hazırlanması için mağdurla görüşülmesi,

· Uzlaştırma müzakerelerinin plânlanması ve programlanması[8].

2. Amaçları

Onarıcı adaletin temel ilkeleri şu şekilde sayılabilir[9];

1. Suç öncelikle mağdura karşı daha sonra ikincil olarak ise devlete karşı işlenmiştir.

2. Zararın telafi edilmesi, mağdur ve fail arasındaki ilişkinin onarılması açısından çok önemlidir.

3. Zararın telafisi, tazminat veya kamu hizmeti şekilde olan bir giderimle sağlanır.

4. Mağdur ve fail arasındaki uzlaşma yine onarıcı adaletin önemli bir amacı olarak görülür; ama evrensel açıdan pek böyle değildir. Bazı insanlar, mağdurların hazır olana kadar faillerini affetmeye ve onlarla uzlaşmaya zorlanmamaları gerektiğini düşünürler.(Bu durum ABD'de "mağdur-fail uzlaştırması" isminin "mağdur-fail arabuluculuğu" olarak değiştirilmesinin temel nedenidir.)

5. Mağdur-fail arasındaki iletişim ve müzakere mümkün kılınmalıdır.

6. MFA, faillerin fiillerinden dolayı sorumluluk almalarını sağlayıp, faile yaptıkları hataları düzeltmek için imkân tanımaktadır.

Uzlaştırma süreci, ne sadece fail için bir ıslah ne de mağdur için bir yardım sürecidir. Bunun yerine uzlaştırma süreci, anlaşmazlığın toplum düzeyinde çözülmesi için her iki tarafın da daha etkili kılınması suretiyle, yargı sürecinin kişiselleşmesini ve bu sayede mağdurlarla faillerin ihtiyaçlarının karşılanmasını amaçlar[10].

Mağdur fail uzlaştırma toplantılarının birçoğu, bir giderim anlaşmasının yapılmasıyla sonuçlanır. Ancak bu anlaşma, taraflar arasındaki müzakerelerde ikinci önceliğe sahiptir. Zira müzakerelerde birinci öncelik, mağdurun yaralarının sarılmasını ve faili affetmesini sağlayacak şekilde, duygu ve düşüncelerini açıklamasına olanak tanınmasıdır[11].

3. Uygulamada Onarıcı Adalet Programları

Mağdur-fail uzlaştırması onarıcı adalet adıyla bilinen akımın en eski,en gelişmiş ve en çok uygulanan yönü olarak karşımıza çıkar.Onarıcı adalet anlayışı suçtan zarar görenlerin,mağdur olan kişi ya da toplulukların,ailelerin ve faillerin,adalet sistemine aktif olarak katılımını teşvik eder.Böylece failin sebep olduğu maddi ve manevi zararı gidermek için çaba göstermesi sağlanır.Bu şekilde fail topluma yeniden kazandırılabilir[12].

a. Aile Grup Müzakeresi (Family Group Conferences)

Aile grup müzakeresi onarıcı adalet anlayışının farklı bir uygulaması olarak karşımıza çıkmaktadır. Fail-mağdur arabuluculuğunda olduğu gibi bu arabuluculuk türünde de fail ve mağdurun bir araya gelerek karşılıklı olarak ihtiyaçların giderilmesi amaçlanır. Mağdur-fail arabuluculuğundan farklı olarak, aile grup arabuluculuğunda daha geniş çaplı bir katılım söz konusudur. Fail, mağdur, tarafların aile üyeleri, okul yöneticileri vb. Katılımcılar arabuluculuk sürecinde yer alırlar.

Bu müzakereler genel olarak,mağdura fail ile yüzleşme şansının tanındığı ve duygularını açıklama aynı zamanda faile de özür dilemesi ve zararı telafi etmesi için bir şans verilen çocuk suçlular için kullanır.Kolaylaştırıcı, arabuluculuktan ziyade uygulamaya yardımcı olur.

Arabulucu, görüşmeler için uygun bir ortamı hazırlar, taraflara uyması gereken asli kuralları hatırlatır ve sırayla suçtan dolayı ne hissettiklerini ve mevcut zararın giderilmesi için neler yapılmasını beklediklerini anlatmalarını ister. Arabuluculuk süreci genellikle bir uzlaşma anlaşmasının imzalanması ile son bulur.

Aile grup arabuluculuğu uygulaması Amerika'da genellikle okul yönetimi ve öğrenciler

arasındaki sorunlarda ve “shoplifting” adı verilen market hırsızlıklarında uygulanmaktadır. Amerika’daki uygulamada aile grup arabuluculuğuna mahkemeler aracılığıyla değil genellikle polis teşkilatı tarafından yönlendirilmektedir.

Aile grup arabuluculuğu uyuşmazlıkların mahkeme önüne gelmeden sonlandırılmasını sağlar. Yeni Zelanda'da yapılan bir araştırmaya göre arabuluculuk uygulamasının başlamasından önce yıllık ortalama 13.000 olan çocuk ceza mahkemelerindeki dosya sayısı, uygulamanın başlamasından bir yıl sonra 2.587'ye düşmüştür[13].

Ayrıca suç işleme eğiliminde de düşüşler gözlenmiştir. Woodbury Polis Departmanı'nın istatistiklerine göre uzlaşma sürecine katılan faillerin büyük bir bölümü izlenen 4 yıl boyunca hiçbir suça karışmamışlardı[14]r.

Grup aile arabuluculuğunun tüm faydalarının yanı sıra birtakım sakınca doğurabilecek durumlar da ortaya çıkabilir. Tüm bu olumsuzluklar planlı bir süreç yönetimi ve profesyonel bir yönetimle üstesinden gelinebilecek hususlardır. Fail ve mağdurun suçtan sonra tekrar bir araya gelmeleri nedeniyle ortaya çıkabilecek travmalar sürecin kontrol altında tutulması ve doğru bir yaklaşımla avantaj haline çevrilebilir. Örnek vermek gerekirse, arabulucu fail ve mağdur ve tarafların yakınlarıyla öncelikle ayrı ayrı bireysel olarak iletişim kurabilir. Böylece ilk defa hep birlikte bir araya gelmektense ayrı ayrı tarafları dinleyerek bir takım mağduriyetlerin oluşmasını engelleyebilir. Genellikle mağdurun faille yüz yüze doğrudan görüşmek istemediği durumlarda dolaylı arabuluculuk adı verilen bu yöntem tercih edilmektedir[15].

Arabuluculuk süreci mümkün olduğunda mağdurun ihtiyaçlarını farklı şekillerde karşılamaya yönelik olmalıdır. Mağdur ve failin her zaman yüz yüze bir araya gelmesini gerektirmeyen Ya da mümkün olmayan durumlarda mağdurun konumunun güçlendirilmesi amacıyla konuşmaya önce mağdur davet edilmelidir. Ayrıca çocuk uyuşmazlıklarında, ortamda çok fazla yetişkinin olması çocuklar üzerinde psikolojik baskıya neden olabileceğinden süreç açısından sağlıklı olmayabilir. Yetişkinlerin sürece katılmasının yararı yanında olumsuz etkisi de olabilir. Çocuklar uzlaşma sürecinde kendilerini yetişkinlerin istedikleri doğrultuda davranmak zorunda kalmış hissedebilir ve bu da uzlaştırmanın amacına uygun düşmez[16].

Son olarak yeterli eğitim ve tecrübesi olmayan arabulucular fazla otoriter ya da yargılayıcı davranarak faili suçlayıcı bir tutum gösterebilirler. Bu nedenledir ki aile grup arabuluculuğunda süreci yönetenlerin tamamen tarafsız olarak davranmaları çok daha önemlidir.

b. Uzlaşma çemberleri (Sentencing Circles)

Onarıcı adalet programlarından biri olan uzlaşma çemberleri (sentencing circles), toplum tarafından yönetilen bir süreçtir. Bu uygulamada adalet sistemiyle etkileşimli olarak çalışılır ve suçtan etkilenen ya da zarar gören tüm bireyler veya topluluklar failin işlediği suçları üstlenmesini ve suçtan dolayı zarar gören herkesin zararlarının giderilmesini sağlamak amacıyla geniş bir katılımla (fail, mağdur ve bunların yakınları,adalet sistemi çalışanları ve temsilcileri, polis, yerel yönetimler vb.) bireylerin kendilerini ifade etmesidir.Uzlaşma çemberleri uygulaması şu aşamalarla gerçekleştirilir:

1. Fail uzlaşma çemberleri uygulamasına katılmak için başvurur.

2. Önce mağdur için uzlaşma çemberleri uygulaması yapılır.

3. Daha sonra aynı süreç fail için gerçekleştirilir.

4. Zararın ortadan kaldırılmasına yönelik plan üzerinde ortak bir anlaşmaya varmak için hep birlikte bir uygulama daha yapılır.

5. Son olarak planın düzgün bir biçimde uygulanıp uygulanmadığını görmek amacıyla daha sonra aynı uygulama tekrarlanır[17].

Uzlaşma çemberleri uygulamasında, mahkeme sürecin en başında yönlendirici bir pozisyondadır. Bu konumu daha çok uyuşmazlık dosyasının uzlaştırma sürecine intikali için yönlendirme yapılması, bu aşamada kurallara uyulup uyulmadığının denetlenmesi gibi işlemleri içermektedir. Uzlaşma çemberleri uygulaması sürece olabildiğince çok katılımcının dâhil olması amaçlanır. Ceza adalet sistemi ile etkin bir koordinasyon ile çalışılarak suçun neden olduğu zararların ortadan kaldırılması için sürece dâhil olan herkesin ortak bir payda altında buluşması sağlanmaya çalışılır[18].

Uzlaşma çemberleri uygulaması sadece fail ve mağdur arasında karşılıklı olarak tatminden ziyade sürece dâhil olan herkesin ihtiyaçlarının giderilmesini amaçladığından ve bu nedenle daha geniş çapta bir katılım gerektirdiğinden, sürecin sonunda tatmin olanlar sadece mağdur ve fail olmayacak aynı zamanda fail ve mağdurun çevresi ve toplum açısından da fayda sağlanacaktır. Bu nedenle uzlaşma çemberleri uygulaması onarıcı adalet uygulamaları arasında bu yönüyle çok daha kapsayıcı bir özelliğe sahiptir[19].

Hüküm çemberleri uygulaması genellikle sivil toplum merkezleri, okullar, diğer umumi yerlerde uygulanmaktadır. Mahkeme binalarının kullanılması tercih edilmemektedir. Mahkeme binalarının dışında uygulanması sürecin mahkemeler ve diğer ceza adalet sistemi kurumlarıyla birlikte çalışmadığı anlamına gelmemelidir. Amerika'daki uygulamada uzlaşma çemberleri uygulamasının mahkemeler ve toplumsal kuruluşlarla etkileşimli olarak çalıştığı gözlemlenmektedir.Uzlaşma çemberleri diğer onarıcı adalet uygulamalarından dört başlık altında farklılıklar göstermektedir:

a) Uzlaşma çemberleri hem yetişkin hem de çocuk suçlular açısından uygulanmaktadır.

b) Uzlaşma çemberleri uygulaması sadece ufak çaptaki suçlar değil her çeşitli suç açısından uygulanabilir.

c) Uzlaşma çemberleri uygulaması diğer uygulamalara oranla daha geniş çapta katılım sağlar.

d) Uzlaşma çemberleri uygulaması daha geniş çapta katılım nedeniyle daha fazla emek ve çalışma gerektirdiğinden, maddi olarak daha fazla harcama gerektirir.

c. Onarıcı Adalet Kurulları (Reparative Boards)

Onarıcı adalet kurulları adı verilen uygulama, toplumdaki bireylerin ceza adalet sistemi içinde yer alma özleminin bir görüntüsü olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu uygulamada mağdurun rolü

diğer onarıcı adalet uygulamalarından farklılık göstermektedir. Genellikle fail ve mağdur kurul toplantılarında bir araya gelmezler. Bu yönüyle dolaylı bir arabuluculuk uygulamasının varlığından söz edilebilir. Ayrıca fail diğer uygulamalara oranla daha pasif bir role sahiptir[20].

Mahkeme tarafından suçun niteliği tespit edildikten sonra hâkim dosyayı yaptırım kurullarına havale eder. Bu kurullar ilk incelemeyi yaptıktan sonra bilgi toplama aşamasına geçer. Fail, mağdur ve onların çevresi hakkında olabildiğince çok bilgi toplanarak (gerekirse bu kişilerle birebir görüşmeler yapılır) dosya yüzlerce gönüllüden oluşan katılımcılar arasından seçilen beş ya da altı kişilik kurula gönderilir. Görüşmeler tamamen halka açıktır. Kurul faile işlediği suçla ilgili sorular sorarak failin suçla yüz yüze gelmesini ve yaptığı eylemin sonuçlarını idrak etmesini sağlar.

Görüşmelerden sonra kurul failin yüzüne karşı kararını açıklar. Kurulun verdiği karar cezalandırmaya yönelik kararlar değildir. Onarıcı adalet anlayışının temel amaçları doğrultusunda kurul failin topluma yeniden kazandırılmasına ve rehabilitesine yönelik kararları incelendiğinde kurul kararlarının çok çeşitlilik gösterdiği gözlemlenebilir. Bunlara örnek vermek gerekirse özür dileme, zararı tazmin etme, malı sahibine geri verme, mağdura mektup yazarak pişmanlık belirtme gibi uygulamalar sık rastlanan kararlardır[21].

Kurul doksan gün sonra tekrar bir oturumda bir araya gelerek kararın uygulanıp uygulanmadığını ya da ne şekilde uygulandığını denetler. Eğer fail kurul kararlarını başarıyla yerine getirmişse kendisi kurul tarafından tebrik edilir. Kurul kararlarını uygulamada başarısız olan (son istatistiklerde yaklaşık %17'lik kesim) faillerin dosyaları mahkemeye intikal ettirilir[22].

Bu uygulamanın en büyük getirisi toplum nazarında oluşan tatmin duygusudur. Toplumun gönüllülük esasıyla katılım sağladığı bu kurullarla ceza adalet sisteminde yer alma ihtiyacı ve toplumun yeniden şekillenmesinde etkin söz bir şekilde söz alma ihtiyaçları doğrudan katılım yoluyla tatmin edilmiş olur[23].

İKİNCİ BÖLÜM

MAHKEME YÖNLENDİRMELİ CEZA ARABULUCULUĞU'NUN İŞLEYİŞİ

A.□□□□ Genel Olarak

Amerika'daki uygulamada mahkemelerin görev alanına giren davaların hemen hemen hepsi arabuluculuk uygulamasına konu olabilir. Uygulamada " Mahkeme Yönlendirmeli Arabulucuğun Standartları" adı verilen tavsiye niteliğindeki kurallar mahkemelere bu konuda yardımcı olması amacıyla hazırlanmış bir metindir.Çocuk ve yetişkin suçluların alternatif uyuşmazlık çözümü yollarına yönlendirilmesinde mahkemelerin uyması gereken kurallar ve elde edilmesi gereken amaçların tespit edildiği bu metin uyarınca, önüne gelen bir davada mahkemenin uyuşmazlığı ADR yoluna sevk ederken şu amaçlara sahip olması gerekir:

a) Uyuşmazlığın daha geniş bir katılım sağlanarak ortak bir fayda etrafında çözümlenmesi

b) Tarafların birbirlerini daha iyi tanıyarak suça konu fiilin neden olduğu zararların an aza indirilmeye çalışılması

c) Mahkemelerin yükünün azaltılarak adalet sisteminin daha etkin işlemesinin sağlanması

d) Taraflara adil ve hızlı bir çözüm sağlanmasıe) İleride benzer şekilde doğacak uyuşmazlıkların daha hızlı bir şekilde çözülebilmesi için referans olabilecek şekilde kararlar oluşturulması.

B.□□□ ADR'nin Finansmanı

ABD'de mahkeme kökenli ADR programları federal veya eyalet bütçesi, mahkemelerin kendi kaynakları, yargı harçlarından alınan paylar, taraflardan alınan ücretler, barolar, sivil toplum örgütleri gibi kaynaklardan karşılanmaktadır. Ayrıca bazı eyaletlerde kar amacı gütmeyen ve ücretsiz olarak hizmet veren ADR merkezleri kurulmuştur. Bazı eyaletlerde ise ADR programları için gereken finansman, hukuk davalarından alınan harçlarla sağlanmaktadır. Yine ADR

programlarına destek sağlamak amacıyla, ADR'ye gönderilen davanın tarafları, tarafsız üçüncü kişinin ücretinden sorumlu tutulmakta veya dava açan herkesten değil sadece bu kişilerden idari ücret olarak ilave dosya gideri alınmaktadır[24].

C. Arabuluculuğa Yönlendirilecek Davaların Seçilmesi

Mağdur fail uzlaştırma süreci, mala zarar verme, hırsızlık, konut dokunulmazlığını ihlâl gibi suçları isleyen faillerin, mahkeme veya denetimli serbestlik bürosu tarafından uzlaştırmaya havale edilmesiyle başlar. Birçok programda, uzlaştırmaya başvurulması için belirli kıstaslar belirlenmiştir ve bu kıstasları hâkim veya kontrol memuru inceler. Birçok program, mahkeme önünde suçun kabulünden sonra yapılan havaleleri almaktadır. Bundan sonra dava, uzlaştırma programında çalışan bir personele veya gönüllü bir uzlaştırıcıya devredilmektedir[25].

Çeşitli mercilerden MFA'na havaleler genellikle polis irtibat heyetleri, mahkemeler, savunma avukatları, vatandaş danışma büroları, çevre sağlığı veya yerel yönetimlerin iskân şubeleri, denetimli serbestlik büroları ve sosyal hizmetliler tarafından yollanır. Mağdur destekleme projeleri, bazı alanlarda bu şekilde çalışma eğilimi gösterir ve yapılan havaleler bu programlar tarafından alınır[26].

Uzlaştırmaya havale edilecek davaların seçiminde çok dikkatli olunması gerekir. Uzlaştırmaya uygun davaların seçilmesinde hem Kuzey Amerika hem Kıta Avrupa'sı uygulamasında dikkate alınan ilk kıstas, failin suçtan dolayı sorumluluğunu kabul etmesidir. Failin suçtan dolayı sorumluluğunu kabul etmesi, suçu kesin bir şekilde ikrar etmek veya suçun sorumluluğunu tamamen üstlenmek zorunda olması demek değildir. Bunun anlamı, failin, soruşturmanın başlamasından itibaren, suçun islenmesindeki etkisini inkâr etmemesidir. Böyle bir inkârın üç temel olumsuz sonucu olabilir. İlk olarak, mağdur önemsenmediğini hisseder ve uzlaşmak amacıyla yapılan girişimler mağdura zarar verir. İkinci olarak, suçu inkâr eden bir faille yapılacak uzlaştırma müzakereleri, esastan yoksun, konusuz ve dayanaksız olur. Üçüncü olarak, soruşturmayı yürüten savcı veya davaya bakan hâkim, bilgi ve delil toplamak ve suça iliskin olayları tam olarak öğrenmek amacıyla, uzlaştırmadan yararlanmak isteyebilir[27].

Uzlaştırma sürecinde ikinci önemli husus, mağdura nasıl yaklaşıldığıdır. Kıta Avrupa'sı uygulamasında uzlaştırma teklifi savcı tarafından yapılır. Mağdur bu teklifle, kendisinin mağduriyetinin resmî olarak kabul edildiğini görür54. Bundan sonra uzlaştırıcı, mağdurla bir telefon görüşmesi yapar. Bu görüşme, uzlaştırıcının, mağdura doğru mesaj vermesi açsından çok önemlidir[28].

Çocuk suçlular açısından incelendiğinde ADR yollarının faydalarının daha kuvvetli bir şekilde hissedildiği, geleneksel ceza yargılamasının katı kurallarından farklı olarak sürece katılan tarafların kendi çözümlerini yaratabilmesi ve somut olaya göre her iki taraf için de faydalı olabilecek bir anlaşmaya varabilmeleri yanında gizliliğin saplanması gibi unsurlar, ceza arabuluculuğunu çocuk suçlular açısından daha faydalı kılmaktadır[29].

D.□□□ Arabuluculuğun Aşamaları

1. Tarafları Arabuluculuk Müzakerelerine Çağırma

Burada önemli olan her bir tarafın da usule gönüllü olarak katılmayı istemelerini sağlamaktır. İzlenecek usul, uygulanacak programa ve programın olaya uygunluğuna ve tarafların arabuluculuğa katılmaya isteklerine göre değişir. Gösterilecek girişim telefonla veya taraflara yazarak veya onları çağırarak yapılabilir. Bunu arabulucu yapabileceği gibi,denetimli serbestlik bürosu memurları veya mağdura destek çalışanları yapabilir..Öncelikle faile görüşmeye katılıp katılmamasının,mağduru görmek isteyip istemediğinin ve zararı gidermek isteyip istemeyeceğinin sorulması gerekir[30].

Tarafların tutumu, duygusal olarak hazır olmaları, amaçları detaylı olarak incelenmelidir. Bazı sinirli, üzgün veya tedirgin mağdurların veya kendisini iyi ifade edemeyen faillerin programa dâhil olmadan önce bir rehberlik veya psikolojik danışmaya ihtiyacı olabilir. Bunu arabulucu sağlayabileceği gibi mağdur destek gönüllülerine veya failin denetimli serbestlik bürosu da yapılabilir[31].

2. Arabuluculuk Kurallarının Taraflarca Kabulü ve Taahhüt Verilmesi

Her iki taraf da arabuluculuğu kabul ederse, yazılı veya sözlü bir anlaşmayla arabuluculuğun yer ve zamanını tayin edebilirler. Arabuluculuğa ilişkin olarak ayrıntılı olarak görüşmelerin yapılacağı zamana ait bilgiler, toplantı yeri veya diğer konular mektup veya telefonla teyit edilebilir. Arabuluculu her iki tarafla da konuşmak ve arabuluculuk sürecinde uyulması gereken kurallar açısından sözlü olarak taahhüt almalıdır[32].

3. Taraflar Arasında İletişimin Sağlanması ve Mekânın Ayarlanması

Taraflar müzakere etmeyi kabul ettikten sonra arabuluculuk için uygulamaların düzenlenmesi, toplantı yerinin ve randevuların ayarlanması ve detaylar taraflara bildirilerek kontrol edilmesi gerekir. Taraflar, mevcut durumları hakkında herhangi bir yazılı özet, rapor sunmak zorunda olmayıp, eğer ilgili belgeleri varsa ve uygun görülürse bunları yanlarında getirmeleri istenebilir[33]
.Arabulucu ayrıca müzakerelerin yapılacağı yeri tespit etmeli ve her iki taraf için kendilerini güvenli ve rahat hissedecekleri bir ortam yaratılmalıdır.

4. Müzakere Konularının Tespiti

Arabulucu her iki tarafa da kendilerini ifade etmeleri için eşit süre tanımalı ve o şekilde konuları belirlemelidir. Girişi takiben, taraflardan her biri sırası gelince sözleri kesilmeden konuşma imkânına sahip olurlar. Bazı arabulucular taraflara hangi tarafın önce konuşmak istediğini de sorabilirler. Diğer arabulucular ise önce mağdurun konuşmasını tercih ederler. Sonuçta her iki taraf da konuştuktan sonra iki tarafın da birbirlerinin durumlarını anlamaları gerekir. Resmi bir gündem olmasa da bu aşamanın amaçları ve hedefleri iyi anlaşılmalıdır. Bu aşamada fail özür dileyebilir giderim teklifinde bulunabilir ya da veya faile suçun mağdur üzerinde yarattığı etkileri anlamasına yardımcı olunur veya uzlaşma için imkan sağlanır[34].

5. Müzakere ve Tartışmaları Yönetme

MFA, diğer arabuluculuk çeşitlerine göre daha yaratıcı çözüm konuları içerir. Failin suçunu kabul etmesi, gözaltına alınmış olması, cezalandırılmış veya cezalandırılacak olması bazı konuları çoktan çözecektir. Müzakere çoğu zaman giderimin detayları ve miktarıyla sınırlıdır. Daha önce belirtildiği gibi yine görüşmenin kendisi mağdura, faile soru sorma ve suçun kişisel etkileriyle failin yüzleşmesini sağlama imkânı tanıdığı gibi faile de pişmanlık ve özür gibi duygularını açıklama fırsatı verir. MFA'nun sonucunda bir anlaşmaya varılamadığı ve prosedürü kolaylaştırmak için mantıklı girişimler de yardımcı olmadığı durumlarda, arabulucu tarafların uzlaşması ve bir sonuca varması için artık ısrar etmemelidir. Ancak arabulucunun hala görüşmeleri dolaylı arabuluculuk şeklinde gerçekleştirmesi ve en iyi çözümü bulmak için onlarla iletişime geçmesi mümkündür[35].

6.□□□□ Arabuluculuğu Sonlandırma

Genellikle giderimle ilgili anlaşmalar yazılı olarak kaydedilir ve taraflarca imzalanır. Tarafların onayı ile anlaşma çoğaltılarak havale eden merkezlere gönderilir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

HUKUKUMUZDA CEZA ARABULUCULUĞU

A.□□□□ Yasal Düzenlemeler:

Türk Ceza Muhakemesi Kanunu'nun (CMK) 253. maddesi, Cumhuriyet savcısına veya mahkemeye mağdur-fail arabuluculuğuna başvurma yetkisini vermektedir. Türk ceza muhakemesi hukukunda mağdur-fail arabuluculuğunun usulüne ilişkin yasal düzenleme, 19 Aralık 2006'da yürürlüğe giren 5560 sayılı Kanunun Ceza Muhakemesi Kanunu'nda yaptığı değişikliklerle esaslı şekilde değiştirilmiştir. CMK uyarınca, Arabuluculuk Yönetmeliği (Yönetmelik) 26 Temmuz 2007 tarihinde Resmî Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

B.□□□ Hangi Suçlar Açısından Uzlaştırmaya Başvurulabilir?

Mağdur-fail arabuluculuğuna aşağıdaki suçlarda başvurulabilir (CMK m. 253,1)

:· Soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı suçlar,

- Kasten yaralama,

- Taksirle yaralama,

- Konut dokunulmazlığının ihlâli (m.116),

- Çocuğun kaçırılması ve alıkonulması (m.234),

- Ticari sır, bankacılık sırrı veya müşteri sırrı niteliğindeki bilgi veya belgelerin açıklanması.

C.□□□ Uzlaştırma Süreci

1.□□□□ Uzlaştırmaya Başvurulması

Uzlaştırmaya başvurulması için mağdur veya suçtan zarar görenin şikâyetinin yanı sıra TCK m.170 anlamında suçun şüpheli tarafından işlendiğine dair yeterli şüphe olmalıdır.(Yönetmelik m.8/1).Böylece kişinin işlemediği bir suçtan dolayı uzlaşmaya zorlanması veya başkasının işlediği suçu üstüne almak amacıyla uzlaşmayı kabul etmesi de önlenmiş olur[36].

Hukukumuzda uzlaştırma kapsamına giren suçlarda öncelikle bu yola başvurulması zorunlu olup, cumhuriyet savcısının uzlaştırmaya başvurmadan kamu davasının ertelenmesine karar vermesi mümkün değildir.(Yön.m.6,6)Bu sebeple CMK m.171/3 ‘te uzlaştırmaya ilişkin hükümlerin saklı olduğunu belirtmiştir. Eğer cumhuriyet savcısı uzlaştırmaya başvurmadan kamu davası açarsa iddianame reddedilir.

(CMK m.174,1/c) Fakat CMK m.254’te kovuşturma aşamasında da uzlaştırmaya

başvurulabileceği düzenlendiğinden bu hüküm gereksizdir. Mahkeme iddianamenin iadesine karar vermektense 253. maddeye göre uzlaştırmaya kendisi başvurmalıdır[37].

Diğer yandan CMK m.253/6'ya göre uzlaştırma teklifini reddeden tarafların daha sonra uzlaştıklarını gösteren bir belge ile en geç iddianamenin düzenlendiği tarihe kadar değil de hükmün kesinleşmesine kadar bu usule başvurabilmeleri söz konusu olmalıdır. Hatta kanun yollarında dahi uzlaştırmaya başvurulabilmelidir[38].

2.□□□□ Uzlaştırma Teklifinde Bulunulması

Soruşturma evresinde, soruşturma konusu suçun uzlaştırmaya tâbi olması hâlinde, Cumhuriyet savcısı veya talimatı üzerine adlî kolluk görevlisi, şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar görene uzlaştırma teklifinde bulunur. Cum-hu-ri-yet sav-cı-sının yazılı ya da acele hallerde sözlü tâlimatı üze-ri-ne, şüphe-li ile mağ-dur ve-ya suç-tan za-rar görene ad-lî kol-luk gö-rev-li-si de uz-laş-ma tek-li-fin-de bulunabilir. Sözlü emir, en kısa sürede yazılı olarak da bildirilir (Uz.Yön m. 8,1). Uzlaştırma teklifi adlî kolluk görevlisi tarafından yapılacaksa, ifade alınırken (CMK m. 95) şüpheliye uzlaştırma teklif edilerek uzlaştırmanın mahiyeti anlatılmalı ve bu hususa ifade tutanağında yer verilmelidir Kolluk, kendisi uzlaştırma yapamayacağı gibi uzlaştırıcı da atayamaz; bu işlemler Cumhuriyet savcısı tarafından yapılır.(CMKm.254/3). Fakat kolluğa verilen bu uzlaştırma teklifinde bulunma yetkisi isabetli olmamıştır; çünkü uzlaştırmanın amacı, işleyişi, sunduğu güvenceler ve sonucu, şüpheli ile mağdura yeteri kadar iyi anlatılamayabilir ve bu sebeple uzlaştırmaya başvurulmasının reddedilme tehlikesi vardır[39].

Şüpheli mağdur veya suçtan zarar görenin reşit olmaması ya da kısıtlı olması hali ile mağdur veya suçtan zarar görenin ayırt etme gücü bulunmaması durumunda uzlaştırma teklifi kanuni temsilcilere yapılır (Yön. M.8,2) ve bu teklifin bulunulmasından itibaren 3 gün içinde kararlarını bildirmezlerse teklifi reddetmiş sayılırlar. Teklifin reddedilmesi halinde de uzlaştırma girişimi sonuçsuz kalmış sayılır[40].

Uzlaşma teklifinde bulunmak için çağrı; telefon, telgraf, faks, elektronik posta gibi araçlardan da yararlanılabilir. Ancak, bu çağrı uzlaşma teklifi anlamına gelmez (Uz.Yön. m. 8,4). Cumhuriyet savıcısı önce mağdur veya faile uzlaştırma teklifi yapmakta serbesttir.Resmî mercilere beyan edilmiş olup da soruşturma dosyasında yer alan adreste bulunmama veya yurt dışında olma ya da başka bir nedenle mağdura, suçtan zarar görene, şüpheliye veya bunların kanunî temsilcisine ulaşılamaması hâlinde, uzlaştırma yoluna gidilmeksizin soruşturma sonuçlandırılır (CMK m. 253,6; Uz.Yön. m. 11).

Uzlaştırma teklifinde bulunulması veya teklifin kabul edilmesi, soruşturma ya da kovuşturma konusu suça ilişkin delillerin toplanmasına ve koruma tedbirlerinin uygulanmasına engel değildir (CMK m. 253,8; Uz.Yön. m. 6,5).

Çünkü mesela; da-ha son-ra uzlaşmanın ge-rek-le-ri-nin yeri-ne ge-ti-ril-me-me-si hâlinde, şüp-he-li hak-kın-da ka-mu dava-sı açmak için, top-la-nan delille-rin su-çun iş-len-di-ği hu-su-sun-da ye-ter-li şüp-he oluş-tur-ma-sı aranacaktır, ayrıca uzlaştırma teklif edilmeden önce soruşturma konusu suça ilişkin delillerin toplanması, suçun mahiyetini ortaya koyarak uzlaştırmaya tâbi olup olmadığını belirlemek ve uzlaştırma sağlanamazsa delillerin kaybolması tehlikesini ortadan kaldırmak için de gereklidir[41].

3.□□□□ Uzlaştırma Teklifinin İçeriği

Uz-laş-ma tek-li-fin-de bu-lu-nul-ma-sı hâlin-de; şüpheliye, mağdura veya suçtan zarar görene ya da kanunî temsilcilerine, uz-laştır-ma-nın mahiyeti ve uz-laştır-ma-yı kabul ve-ya red-det-me-nin hu-ku-kî sonuçlarının anlatılacağı, Yönetmeliğin ekinde yer alan Ek 1/a veya Ek 1/b sayılı, uzlaşmanın mahiyeti ile uzlaşmayı kabul veya reddetmenin hukukî sonuçlarının bulunduğu Uzlaşma Teklif Formlarının, hazır bulunan ilgiliye imzalatılarak verilmesi ve formda yer alan bilgilerin açıklanması suretiyle yapılacağı belirtilmiştir. Bu bilgilendirme Cumhuriyet savcısı veya adli kolluk görevlilerince uzlaşma teklifi yapılırken verilir[42].

4.□□□□ Uzlaşma Teklifinin Reddi

Uzlaştırma teklifinin reddi halinde, soruşturma uzlaştırma yoluna gidilmeksizin sonuçlandırılır. CMK m. 171,3'te, uzlaş-ma-ya iliş-kin hü-küm-ler sak-lı tu-tul-arak, mağ-durun haklı bir sebep olmaksızın uzlaşma-yı ka-bul et-me-me-si halinde, şart-la-rı aranmaksızın, uz-laş-ma-yı ka-bul eden şüpheli hak-kın-da so-ruş-tur-ma ko-nu-su suç-la il-gi-li ola-rak ka-mu davası-nın açıl-ma-sı-nın er-te-len-me-si ka-ra-rı verilebilecek-tir öngörülmüştür, böylece uzlaşma kurumu teşvik edilmiştir[43].

5.□□□□ Uzlaşma Teklifinin Kabulü

Uzlaştırma tamamen gönüllü bir uyuşmazlık çözüm yolu olduğundan, uzlaştırmaya başvurulabilmesi için, şüpheli, mağdur veya suçtan zarar gören ya da bunların kanunî temsilcileri, uzlaştırma teklifini serbest iradeleriyle kabul etmelidir. Taraflar, uzlaştırma sırasında, anlaşma yapılana kadar her zaman bu rızalarını geri alabilirler. Birden fazla kişinin mağduriyetine veya zarar görmesine sebebiyet veren bir suçtan dolayı uzlaştırma yoluna gidilebilmesi için, mağdur veya suçtan zarar görenlerin hepsinin uzlaştırmayı kabul etmesi gerekir. Biri kabul etmezse uzlaştırmaya başvurulamayacaktır[44].

6.□□□□ Uzlaştırmanın Sonucu

Uzlaştırma süreci, uzlaştırma sonucunda rapor düzenlenmesi, tarafların veya kanunî temsilcisi ya da vekilin müzakerelere katılmaktan imtina etmesi veya taraflardan birinin yazılı veya sözlü olarak uzlaştırmadan vazgeçtiğini bildirmesiyle sona erer. Uzlaştırmanın sonuçsuz kalması hâlinde tekrar uzlaştırma yoluna gidilemez (CMK m. 253, 18; Uz.Yön. m. 6,4).

Uzlaştırma müzakereleri olumlu veya olumsuz olarak sonuçlandığında, uzlaştırıcı bir rapor (uzlaşma tutanağı) hazırlamalıdır. Uzlaştırma müzakereleri sonunda uzlaştırıcı, Yönetmeliğin ekinde yer alan Ek-2 sayılı Uzlaştırma Raporu Örneğine uygun ve taraf sayısından bir fazla olarak hazırladığı raporunu, kendisine verilen belge örnekleri ve varsa yapmış olduğu zorunlu yol giderlerini gösteren belge, gider pusulası veya rayice uygun yazılı beyan ile serbest meslek makbuzuyla birlikte gecikmeksizin Cumhuriyet savcısına verir (Uz.Yön. m. 21,1). Uzlaşmanın gerçekleşmesi hâlinde, tarafların imzalarını da içeren raporda, ne suretle uzlaşıldığı ayrıntılıolarak açıklanır (CMK m. 253, 15; Uz.Yön. m. 21,2). Rapor, icra edilebilecek bir eda emri içermesi hâlinde daha sonra ilâmlı icraya konu olabileceğinden, uzlaşma sürecini doğru ve eksiksiz bir şekilde belgelemelidir. Rapor ile birlikte, uzlaştırıcıya önceden verilmiş olan soruşturma dosyasındaki belge örnekleri Cumhuriyet savcısına teslim edilir. Uzlaştırma sonunda taraflar anlaşmaya varırsa, uzlaşma konusu, yeri, tarihi, karşılıklı yerine getirilmesi gereken hususlar tereddüde yer vermeyecek şekilde raporda belirtilmeli ve rapor fail, mağdur, varsa avukatları, kanunî temsilcileri ve uzlaştırıcı tarafından imzalanmalıdır[45].

Cumhuriyet savcısı, uzlaşmanın, tarafların özgür iradelerine dayandığını ve edimin hukuka uygun olduğunu belirlerse, raporu veya belgeyi mühür ve imza altına alarak soruşturma dosyasında muhafaza eder (CMK m. 253, 17; Uz.Yön. m. 21,3).

Uzlaştırmanın Cumhuriyet savcısı tarafından yapıldığı hâllerde; raporun bu işlemin niteliğine uygun kısımları doldurulur, mühür ve imza altına alınarak soruşturma dosyasında muhafaza edilir (Uz.Yön. m. 21,5).

Şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar görenin, uzlaştırıcı görevlendirilmeden önce veya uzlaşma teklifinin reddedilmesinden sonra, uzlaştırıcının yardımı olmadan kendilerinin müzakere ederek anlaşmaya varmaları durumunda, müzakereler sonunda düzenlenen anlaşma metnine Ceza Muhakemesi Kanununda “uzlaşma belgesi” denilmiştir (CMK m.253,19)

Uzlaşan taraflar, niteliğine uygun düştüğü ölçüde Yönetmelik ekinde yer alan Ek-2 formundaki hususlara uygun bir uzlaşma belgesi düzenlemelidirler. Cumhuriyet savcısı, bu belgeyi 21. maddenin üçüncü vedördüncü fıkralarında belirtilen kıstaslara göre inceler ve değerlendirir (Uz.Yön. m. 22,1). Takibi şikâyete bağlı suçlarda, mağdur veya suçtan zarar görenin şüpheli ile anlaşarak şikâyetinden vazgeçmesi hâlinde bu belgenin düzenlenmesi gerekmez (Uz.Yön. m. 22,2). Uzlaştırma sonucunda şüphelinin edimini def’aten yerine getirmesi hâlinde, hakkında kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilir (Uz.Yön. m. 23,1).

Edimin yerine getirilmesinin ileri tarihe bırakılması, takside bağlanması veya süreklilik arz etmesi hâlinde, Kanunun 171. Maddesindeki şartlar aranmaksızın, şüpheli hakkında kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verilir (Uz.Yön. m. 23,2). Erteleme süresince zamanaşımı işlemez (Uz.Yön. m. 23,3). Kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verildikten sonra, uzlaşmanın gereklerinin yerine getirilmemesi hâlinde, 171.maddenin dördüncü fıkrasındaki şart aranmaksızın kamu davası açılır (Uz.Yön. m. 23,5).

Uzlaşmanın sağlanması hâlinde, soruşturma konusu suç nedeniyle hukuk mahkemesinde tazminat davası açılamaz; açılmış olan davadan feragat edilmiş sayılır (Uz.Yön. m. 23,7). Şüphelinin, edimini yerine getirmemesi hâlinde uzlaşma raporu veya belgesi, 9/6/1932 tarihli ve 2004 sayılı İcra ve İflâs Kanunu’nun 38. maddesinde yazılı ilâm mahiyetini haiz belgelerden sayılır (CMK m. 253,19; Uz.Yön. m. 23,6)[46].

D.□□□ Kovuşturma Aşamasında Uzlaştırma

Kovuşturma aşamasında mahkeme tarafından da, aşağıdaki durumların varlığı hâlinde başvurulabilir ve uz-laş-tır-ma iş-lem-le-ri soruşturma aşamasında be-lir-ti-len esas ve usule

gö-re, mah-ke-me ta-ra-fın-dan ya-pı-lır (Uz.Yön. m. 25,1):

a) Ko-vuş-tur-ma ko-nu-su su-çun hukukî niteliğinin değişmesi nedeniyle uz-laş-ma kapsamın-da ol-du-ğu-nun an-la-şıl-ma-sı,

b) Soruşturma aşamasında uzlaşma teklifinde bulunulması gerektiğinin ilk olarak mahkeme aşamasında anlaşılması,

c) Cumhuriyet savcısı tarafından iddianame düzenlenmeksizin doğrudan doğruya mahkeme önüne gelen uzlaşmaya tâbi bir fiilin varlığı,

ç) Mahkeme aşamasında kanun değişikliği nedeniyle fiilin uzlaşma kapsamına girmesi.

Kamu davası açıldıktan sonra kovuşturma konusu suçun hukukî niteliğinin değişmesi nedeniyle uzlaştırma kapsamında olduğunun anlaşılması veya soruşturma aşamasında uzlaşma teklifinde bulunulması gerektiği hâlde bunun unutulma veya başka bir sebeple yapılmamış olduğunun iddianamenin kabulünden sonra, mahkeme aşamasında anlaşılması hâlinde, uzlaştırma işlemleri, mahkeme tarafından yapılır (CMK m. 254, 1; Uz.Yön.m. 25,1). Mahkeme aşamasında yapılan uzlaşma teklifi reddedilmesine rağmen, taraflar uzlaştıklarını gösteren belge ile en geç duruşmanın sona erdiği açıklanıp hüküm verilmeden önce mahkemeye başvurarak uzlaştıklarını beyan edebilirler (Uz.Yön. m. 25,3).

SONUÇ

Dünyada ve Avrupa'da onarıcı adalet akımıyla ortaya çıkan ve mağdur fail uzlaştırması, suça konu fiil nedeniyle ortaya çıkan zararların ortadan kaldırılması amacıyla failin, mağdurun ve toplumun bir araya gelerek geleneksel ceza hukuku sisteminin eksikliklerini kapatmaya çalışan alternatif bir sistem olarak uygulanmaktadır. Dünya'da gittikçe önem kazanan bu uygulamalara

paralel olarak Türk Hukukunda da yapılacak yasal düzenlemelerle uzlaştırma kurumu daha etkin hale getirilmelidir. Ayrıca bu düzenlemelerin ortak bir kanunla düzenlenmesi, yönetmeliklerin kanunlarla uyumlu bir hale getirilmesi uygulamada doğabilecek sıkıntıların önlenmesinde faydalı olacaktır.Ayrıca yargı ve infaz kurumlarının işleyişine yönelik düzenlemeler, uzlaşma programlarıyla eş güdümlü olarak çalışacak şekilde tekrar gözden geçirilmeli, uzlaşmanın mağdur fail arasındaki uyuşmazlıkları onarıcı ve failin topluma yeniden kazandırılmasını sağlayıcı fonksiyonları itibariyle yaygınlaştırılması ve toplumun bu konuda bilinçlendirilmesi gerekmektedir. Topluma, sadece cezalandırma dışında başka çözümlerle de suç ve suçluyla başa çıkılabileceği, cezalandırmanın toplumu suçtan korumakta tek araç olmadığı anlatılmalıdır.

KAYNAKÇA

Brown,Henry / Marriot,Arthur : ADR Principles and Practice,London,1999.

İzumi, Carol : “The Use Of ADR in Criminal and Juvenile Delinquency Cases”, ADR Handbook for Judges.

Özbek, Mustafa : “ Ceza Muhakemesi Kanununda Yapılan Değişiklikler Çerçevesinde Mağdur Fail Uzlaştırmasının Usûl ve Esasları” AÜFHD 2007/4.

Özbek, Mustafa : Alternatif Uyuşmazlık Çözümü (ADR), Ankara 2009.

WEB SİTELERİ

· http://www.courtinfo.ca.gov/programs/ccjp/documents/SentencingCircles.pdf. (Son Erişim 03/09)

· http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/kanunlar.sorgu_baslangic (Son Erişim 03/09)

· www.arabulucu.com (Son Erişim 03/09)

· http://www.november.org/razorwire/rzold/13/1310.html (Son Erişim 03/09)

---

[1] İzumi, Carol: “The Use Of ADR in Criminal and Juvenile Delinquency Cases”, ADR Handbook for Judges, s.195. [2] Özbek, Mustafa : “Ceza Muhakemesi Kanununda Yapılan Değişiklikler Çerçevesinde Mağdur Fail Uzlaştırmasının Usûl ve Esasları” AÜFHD 2007/4 s.129.

[3] Özbek, Mustafa: Alternatif Uyuşmazlık Çözümü (ADR), Ankara 2009, s.751.

[4] İzumi:s.196

.[5] Özbek s.10.

[6] Özbek, s.13.

[7] Özbek, ADR, s.757.

[8] Özbek, s.14..

[9] Brown,Henry / Marriot,Arthur ;ADR Principles and Practice,London,1999,s.294

[10] Özbek, ADR s.145.

[11] Özbek,ADR, s.133.

[12] Özbek s.12.

[13] İzumi, s.198.

[14] İzumi, s.198.

[15] İzumi,s.198.

[16] İzumi, s.198.

[17] http://www.courtinfo.ca.gov/programs/ccjp/documents/SentencingCircles.pdf.

[18] Izumi: s.199.

[19] Izumi: s.199.

[20] Izumi: s.200.

[21] Izumi: s.200.

[22] Izumi: s.200.

[23] Izumi: s.201.

[24] Özbek, ADR s.428.

[25] Özbek, s.19.

[26] Izumi, s.207.

[27] Özbek, s.21.

[28] Özbek, s.22.

[29] Izumi,s.207.

[30] Brown/Marriot, s.303.

[31] Brown/Marriot, s.303.

[32] Brown/Marriot, s.304.

[33] Brown/Marriot, s.305.

[34] Brown/Marriot, s.305.

[35] Brown/Marriot, s. 307.

[36] Özbek, s.37.

[37] Özbek, s.39.

[38] Özbek,s.41.

[39] Özbek, s.41.

[40] Özbek, s.42.

[41] Özbek s.43.

[42] Özbek, s.44.

[43] Özbek, s.47.

[44] Özbek, s.48.

[45] Özbek,s.66.

[46] Özbek, s.69.

//